

Ajuntament de Sagunt
Departament de Cultura
Universitat Popular

LES DONES EN LA MÚSICA

MARÇ DE 2009

ACTIVITATS

DIMARTS, 3 DE MARÇ

A LES 16 H PROJECCIÓ DEL DOCUMENTAL: 'FEMINISMO Y MÚSICA'

A LES 17.30 H AUDICIÓ: HOMENATGE A MATILDE SALVADOR

A LES 18 H PRESENTACIÓ DE MURALS

EXPOSICIÓ DE LLIBRES: Visibilitzar les dones en la música

DEL 3 AL 10 DE MARÇ (durant l'horari del Centre)

Lloc: Centre de Formació Racó de l'Horta

Organitza: Universitat Popular

Col·labora: Conservatori de Grau Mitjà Joaquín Rodrigo de Sagunt

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

VISIBILITZAR LES DONES EN LA MÚSICA

El paper de la dona en el terreny de la creativitat artística ha estat, al llarg de la història, molt invisible. Però això no s'ha manifestat solament en aquest terreny, en el món de la literatura, la pintura, la ciència i d'altres arts creatives també s'ha produït aquest fet. Malgrat tot, les dones han exercit i exerceixen un paper molt actiu des de la plataforma cultural de la música. Cantants, compositores, companyies de músics coneguts, alhora també músiques..., totes elles donen compte d'una presència innegable.

Des de l'Antiga Grècia fins ara hi ha hagut moltes compositores i intèrprets, dones conegudes però no reconegudes en el món de la música. Amb motiu del 8 de Març, Dia de les Dones Treballadores, hem volgut enguany, des de la Universitat Popular, retre un homenatge a aquelles dones que han posat el seu granet de sorra a la història de la música. Així mateix, en la recerca de referents culturals més propers, hem considerat oportú, aquest 8 de Març, dedicar un reconeixement especial a una compositora: Matilde Salvador.

En la història de la música trobem noms com ara els d'Elisabeth Jacquet de la Guerre, la compositora, clavecinista i organista nascuda aproximadament el 1664 a París i procedent d'una família de llarga tradició musical. També **Fanny Mendelssohn-Hensel**, més coneguda com la germana de Fèlix Mendelssohn, compositora nascuda a Hamburg el 1805 i morta el 1847. Fanny rebé la mateixa educació musical que el seu germà, però, Abraham, el pare, frenà les aspiracions de la jove. Altra de les dones més carismàtiques de la història de la música és **Clara Wieck-Schumann**, nascuda l'any 1819 i morta el 1896. Quan tenia 21 anys, Clara es va casar amb Robert Schumann. També destaquem Louise Farrenc-Dumont, pianista i compositora que va néixer a París l'any 1804 i morí el 1875. Posteriorment i a les darreries del segle XIX podem esmentar la filla d'una princesa russa i d'un músic francès, **Lilí Boulanger**, nascuda a París l'any 1893 i que durant molts anys ha estat professora d'algunes de les més grans figures de la composició del segle XX. El llistat de compositores és certament immens, com també així són de fascinants la bellesa i la qualitat de les composicions que ens han deixat. Des de fa unes dècades la difusió a través del disc compacte ens permet aproximar-nos a aquests referents musicals. Actualment hi ha tot un moviment de dones treballant en la construcció de les identitats de gènere en la música popular, Laura Viñuela Suárez -*Las mujeres, a ritmo de jazz*-, Mary Farrell -*La transgresión de Euterpe: música y género*-, Carmen Cecilia Piñero Gil -*Las óperas feministas de Gertrude Stein*-, Eulalia Piñero Gil -*La fuerza escocesa y la diva: Annie Lennox, Shirley Manson y Sharleen Spiteri*-, Sara Martín Alegre -*Decibelios y testosterona: una aproximación a las imágenes de género en el rock y el heavy metal*-, Silvia Martínez -*Tanguistas de una bohemia olvidada*-, Jordi Luengo -*Lo que queda del Frente Popular estadounidense en voz de mujer*-, David Shea.

A continuació us mostrem un article publicat a la revista anual *Música d'Ara*, on es fa una retrospectiva històrica de les dones compositores al llarg del temps, des d'una perspectiva de gènere. Es tracta d'un article que, amb la seua lectura, ens convida a la recerca i a la investigació, com diu la dita: "qui busca troba", amb l'objectiu de fer visible el paper de les dones compositores en la història de la música.

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

LES DONES COMPOSITORES: ALGUNES NOTES HISTÒRIQUES

(Article publicat a la revista anual *Música d'Ara*, volum núm. 1 (1998) de l'Associació Catalana de Compositors)

Anna Bofill i Ma. Cinta Montagut

Quan una persona al nostre país comença a interessar-se per la música seriosa, culta o simfònica o com es vulgui adjectivar, el primer que constata és que els noms de referència són en general masculins. Masculins són els noms que figuren a les partitures que els estudiants dels conservatoris utilitzen per al seu estudi, masculins els noms que figuren als programes dels concerts als quals aquesta persona pot assistir, com són masculins els noms que dirigeixen les orquestres.

Normalment aquest fet no sembla sorprendre gaire malgrat que des de fa molts anys les persones que freqüenten els conservatoris i les escoles de música són en gran part del segon sexe, dit en paraules de Simone de Beauvoir.

No costa massa adonar-se que aquesta aclaparadora presència dels homes en la música és una anomalia. Els estudis de gènere portats a terme per feministes sobretot del món anglosaxó o germànic han posat al descobert aquest altre costat de la història, fent veure que el punt de vista pretesament universal que ens ha donat fa poc la cultura dominant, la cultura del pare, és parcial, i han sortit a la llum no només els noms sinó també les obres molt valuoses de pintores, escultores i sens dubte escriptores que han anat construint al llarg dels segles una part de la història del coneixement i de l'art de la humanitat i naturalment també s'han trobat compositores.

Fins fa poc i fins i tot avui dia en certs cercles fins i tot d'intel·lectuals es deia i es diu que la dona no pot ser compositora, que la seva natura més propera a les coses del món pràctic la fan inepta per aconseguir les fites més altes de la bellesa o de la especulació matemàtica i lògica que suposa tota creació musical. Tòpic que és absolutament fals tal com ho demostren els més de sis mil noms de dones compositores que al llarg dels segles han dedicat els seus talents a la composició musical igual que d'altres el varen dedicar a la ciència, a la literatura o a la pintura.

Hi ha hagut un oblit perquè, en contra del que pugui semblar, aquestes dones de les quals parlem no varen treballar al refugi de casa seva, del seu àmbit privat, per a cantar les seves cançons al marit de torn o als nens perquè deixessin de plorar, sinó que moltes, com Francesca Caccini, Marianne Martínez, Louise Fernanda Le Beau, Cécile Chaminade, etc., van ser famoses en el seu temps i varen aconseguir honors i glòria i reconeixement públic. Tenim compositores que escriuen simfonies, oratoris, òperes, quartets, les formes musicals més difícils, que són conegudes i famoses. A la seva mort els seus noms desapareixen per sempre dins de les bromes del temps i de la història oficial que és sempre, com ja hem dit, el reflex del poder perquè sempre el poder ha escrit la seva història que les redueix al silenci perquè, entre altres coses, elles aguditzen les contradiccions d'una societat patriarcal que sempre les ha volgut «con la pata quebrada y en casa», i cluc, pel cap alt, els ha permès de cantar mentre renten els plats o fan el dinar.

A la composició musical, igual que en altres disciplines artístiques, el segle XX marca una frontera claríssima. D'una banda tenim tot el que ha passat fins a finals del segle XIX i després el segle que està a punt d'acabar-se en què s'han obert les portes per a moltes coses.

La incorporació de la dona a tots (o a quasi tots) els àmbits de la vida pública que succeeix en aquest segle gràcies a la lluita dels moviments feministes que aconsegueixen arrencar els panys que tancaven el coneixement a espais només per a homes, al nostre entendre és la clau. L'accés al coneixement, a través de la formació, de l'estudi generalitzat, ha permès a la dona d'aquest segle entrar de ple també en la composició musical. La ruptura de la tonalitat primer i les noves tecnologies després (els mitjans

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

electroacústics i informàtics) han ajudat notablement la dona en el camp de la composició. Aquestes noves tècniques en trencar en certa manera amb la música anterior, han permès el naixement d'una música nova deslligada de la tradició (excepte en certs casos). I encara que no es comenci realment de zero sí que a la música d'avui li és possible incorporar noves experiències, nous materials sonors, noves visions del món com mai s'havia fet abans, el que fa que la dona que compon avui es pugui sentir molt més lliure, menys encotillada per formes canòniques preestablertes i pugui ser més ella mateixa.

Però la música del segle XX hauria de quedar com un capítol a part pel que fa a les dones compositores atès aquest nou *estatus* que han arribat a assolir. Ara per ara ens ocupem de rescatar de la història noms de compositores fins fa poc desconegudes.

És necessari posar la història de la música de dones en un context històric i social ampli i general. Si hi va haver moltíssimes dones en la història de la música i només poques varen adquirir la categoria de compositores reconegudes, s'ha d'analitzar el perquè en el context de la història social.

Per arribar a poder desenvolupar el talent musical, els homes van necessitar una bona formació. mecenes, ajuda, feina i vertadera protecció del món musical. Rarament les dones músiques van aconseguir tot això.

Per a fer la història de les dones en la música cal doncs tenir en compte que només algunes van gaudir d'un entorn estimulant de la seva creativitat, però moltes altres van trobar camins difícils o impossibles per al desenvolupament de les seves facultats.

Hi ha una llarga tradició de creació femenina a la música, que cal conèixer per a completar la història de la música en general, per fer justícia a la producció artística de la humanitat.

La notorietat de certes dones compositores ens han vingut a causa de les seves connexions amb homes famosos de la història de la música -com a germanes, dones, amants, deixebles favorites o fins i tot mecenes. Altres compositores s'han reconegut per haver ressaltat en altres àrees- pertànyer a una família reial o noble, ser una líder espiritual (com la Von Bingen) o ser una gran *primadonna*. Aquesta altra consideració ha fet oblidar, en els llibres d'història de la música, que van ser grans compositores alhora.

Tanmateix hi ha també compositores que van tenir un alt reconeixement a la seva època, de la qual cosa queda constància documental. Aquestes compositores han pogut ser descobertes més fàcilment. Considerant doncs la gran quantitat de compositores ara ja conegudes gràcies al treball immens de certes musicòlogues, només podrem fer unes ràpides pinzellades del recorregut històric fins al segle XIX.

Des de les primeres sacerdotesses de la civilització Sumèria, poetes i músiques, o Enheduanna, filla del primer rei de Mesopotàmia, Sargon d'Agade, o la grega Safo, fins als nostres dies s'han identificat ja més de 6.000 noms de compositores. Destaca, al s. XII, Hildegard von Bingen com a compositora, i com a conjunt de música polifònica de convent, el més important és el "Códice de las Huelgas" (Burgos): des del 1241 al 1288, cent monges cantaven al cor a l'època de l'Abadessa Berenguela, filla de Fernando III.

Hildegard von Bingen, nascuda a Alemanya, és considerada una de les personalitats més importants de la història de la edat mitjana. El 1136 va fundar, contra la voluntat de l'autoritat eclesiàstica, un convent a prop de Bingen, del qual ella mateixa va dirigir la construcció. Va ser una mística que va escriure les seves visions en tres llibres; el més famós es titula "*Scivias*" (Coneix el camí). Va escriure 13 obres més de teologia, medicina i ciències físiques. Va ser la primera dona a predicar en públic, i va ser considerada profeta. Va compondre set *Sequentia* per a la missa, deu himnes, dinou responsoris, 35 *Antiphonae*, un *Kyrie*, a més de l'obra mestra *Ordo Virtutum*. És una obra monofònica composta sobre textos en vers i prosa escrits per ella mateixa en llatí, que presenta novetats com la juxtaposició de modes sense relació entre ells, salts melòdics, interrupció de passatges declamats per melismes molt ornats, etcètera. En els seus escrits menciona molt sovint el paper còsmic de la música i del cant.

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

A partir del 1200 tots els ordes religiosos van tenir monges que eren músiques, i més que cap altra la de Sant Benet, on les religioses cantaven durant cinc o sis hores diàries. El cant gregorià a l'inici es cantava sense acompanyament i després es va acompanyar de trompa, címbals o saltiri i més tard de l'orgue. Es feien als convents autèntics concerts on les monges tocaven o cantaven soles o en grups. Van arribar fins i tot a adquirir el caràcter de cites mundanes, fins i tot als convents d'estricta clausura. També es representaven obres teatrals amb música escrita per el les mateixes, com la comèdia amb música sobre el tema de la castedat escrita per sor Constanza Cepparelli.

A Milà trobem sor Rosalba Quizana, sor Rosa Giacinta Badalla i la monja Claudia Sessa, que Margarida d'Àustria va voler portar a la seva cort. Però les més famoses van ser Cornelia Maria Caterina Calegari (1644-1722) i Chiara VIarguerita Cozzolani, que va publicar a Milà i a Venècia diverses partitures de *Concerti Sacri*: una missa, *Scherzi di sacre melodie*, i una *Primavera di fiori musicali concentrati nell'organno*.

Després del Concili de Trento (1543-1563) es començaren a posar restriccions als concerts als convents, poc després van ser prohibits. Les dones no varen poder tocar instruments que no fossin l'orgue o el clavecí. La majoria de la música a la primera meitat del segle XV circulava en manuscrits i era anònima: això ens fa creure que molta d'aquesta música podia ser escrita per dones.

Només a les últimes dècades del segle les dones comencen a signar els manuscrits i a intentar de publicar-los. Maddalena Casulana (1540- 1590) va ser la primera dona que va publicar la seva música, uns madrigals a quatre veus molt importants a L'època. I també publiquen Caterina Willaert, Paola Massarengbi, Cesarina Ricci, Vittoria i Raffaella Aleotti del convent de San Vito, Anna Bolena, Leonora Orsina, etc.

Només cap a la meitat del segle XVI apareixen dones compositores de polifonia vocal sagrada i profana.

La música s'interpretava a les corts. A Itàlia les corts de Florència, Màntua, Milà, Ferrara i Urbino van ser vertaders centres de cultura musical. Mentre els homes eren a la guerra o fent política, eren les dones les que s'ocupaven dels concerts, interpretaven, componien.

Al segle XVII, moltes cantants es fan compositores com Francesca Caccini, que debuta professionalment als tretze anys. Va compondre música sacra i secular i va escriure una bellíssima obra, la primera òpera italiana i la primera que es va estrenar fora d'Itàlia, *La liberazione di Ruggero dall'isola d'Alcina*, basada en l'*Orlando Furioso* de Ludovico Ariosto. També Barbara Strozzi (una de les més prolífiques compositores del segle), Vittoria Archilei, Andreana Baroni Basile, Leonora Baroni, etc. Moltes pertanyien a famílies de músics i molt sovint es casaven amb un altre músic. No es guanyaven la vida com a compositores, sinó com a instrumentistes o cantants, contràriament als homes, que podien exercir la seva professió de músics com a compositors exclusivament. Per a les dones el fet d'escriure música era una dualitat més. Del 1700 al 1800 les dones es fan especialment clavicembalistes i cap al final del s. XVII pianistes, en canvi, no poden ser organistes.

Al s. XVII s'inicien també els concerts públics. La música als convents continua: Isabella Leonarda (1620-1704) monja ursulina, contemporània i una mica més gran que Arcangelo Corelli, va publicar més de 200 obres per a veu -motets, etc.- en 20 volums. El 1693 publica 12 Sonates *da Chiesa* (l'obra instrumental més antiga, feta per dona, que ha sobreviscut). També va compondre diverses misses.

També es fa música als asils d'acollida d'orfes com a Venècia el dels Desamparats i el dels Mendicants, els seus cors i orquestres es varen fer molt famosos, per la seva qualitat i perquè tenien com a mestres els millors compositors de l'època com Vivaldi, mestre a L'Ospedale della Pietà.

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

Una gran compositora de la cort de Bayreuth, sortida probablement d'un d'aquests asils és Anna Bon di Venezia (1740-després de 1767), autora d'unes refinadíssimes i perfectes sis sonates per a flauta i piano a l'edat de 16 anys. Una altra extraordinària compositora de l'*Asilo dei Mandicanti* és Maddalena Lombarda Sirmen (1735- 1785), deixeble de Tartini i autora d'uns quartets anteriors als de Haydn.

També trobem els noms d'Antonia Bembo (1670- ?), Maria Camati. Maria Brizzi Giorgi (1755-1811) «maestra di capella» i acadèmica de la Filharmònica de Bolonya, Maria Teresa d'Agnesi-Pinottini (1724-1780), autora d'obres líriques, Maria Rosa Coccia (1759- 1833) primera dona acadèmica de Santa Cecília de Roma i «Muestra di cappella» als 15 anys. L'última *primadonna* compositora italiana del s. XVII va ser Angelica Catalani (1780-1849) brillant cantant i mestra.

En aquella època a Espanya trobem també el mateix fenomen de cantants compositores com les germanes Maria Felicidad Garcia Malibrán (1808-1836) i Paulina Viardot García (1821- 1918) filles del famós tenor Manuel García que vivia a París. D'aquesta última va dir Clara Wieck que era la dona amb més talent que havia conegut i Hector Berlioz, admirador seu va escriure: «Madame Viardot és una de les artistes més grans de la música de tots els temps».

Isabel Angela Colbrán (1785-1845) filla del músic de cort Juan Colbrán i dona de Giacomo Rossini, mezzosoprano de gran talent, va compondre quatre col·leccions de cançons d'estil rossinià, abans del seu matrimoni, brillants, de saló, que van influir molt la música del marit.

A Anglaterra també la música era fonamental per a l'educació de les noies i moltes es varen dedicar a més a més a la composició d'àries, d'obres per a clave, piano, grups de cambra. S'han trobat manuscrits de noies que, mortes als 18 ó 20 anys ja havien compost varies obres -com miss Dall (1776- 1794), Mary Dering (1629- 1704), autora d'obres per veu i clave, Harriet Abrams (1742- 1821), cantant favorita de Haydn, autora d'obres patriòtiques i sentimentals, Mary Linwood (1755-1841), autora de música vocal i òperes líriques i un oratori que es va representar al seus 85 anys: «La primera victòria de David!»; Mary Hester Park (1775- 1822) va fer les primeres sonates angleses per a piano.

A la segona meitat del segle XVII, a França, va començar el «gran segle» de Lluís XIV, dominat per la música de Jean-Baptiste Lully. Fins aleshores les dones a França només cantaven al cor a les òperes i les veus solistes les cantaven els homes. Amb Lully el paper de dona a l'òpera era confiat a una dona (cosa que no passava abans). També les dones cantaven i tocaven als convents i a la cort, i van ser particularment actives en la música, en el camp de la impressió i publicació de partitures, així com en el camp de l'ensenyament musical. Amb aquest aprenentatge moltes dones de l'aristocràcia francesa varen publicar nombroses cançons en col·leccions o en diaris i revistes musicals com el *Mercure de France*.

La més important d'aquestes compositores va ser Elisabeth-Claude Jacquet de la Guerre (ca.1666-1729), filla de pares intèrprets, mestres i fabricants de clavicordis, va ser música de la cort de Versailles. El 1687 publicà un llibre de peces per al clave barrejant els estils francès i italià, com es troba també a la música del seu contemporani François Couperin El Gran, el *Premier livre de pièces de clavecin*, que té l'interès de ser un dels pocs reculls de clavecí publicats a França al s. XVII. Elisabeth, juntament amb altres dones com Mme. de Plante, Mlle. Guyot, etc., han contribuït a fer de l'escola francesa de clavecí una de les més prestigioses d'Europa, i celebrades pels seus col·legues masculins. Després va treballar en la forma de la sonata trio, gènere vingut d'Itàlia i que tan ella com François Couperin varen adoptar. La influència italiana es manifesta en la forma dels temes. L'expressivitat dels moviments lents, la recerca harmònica i l'art de la modulació a les primeres. així com una riquesa rítmica i un grau de virtuosisme important en les segones.

En el seu repertori té les peces de clavecí que poden ser executades per a violí (1707) en forma de suite, plenes d'energia creativa; les sis sonates per a violí i clavecí (1707), totes perfectes en seu gènere, i tres volums de cantates que formen part de les primeres cantates franceses. Va escriure moltes cançons i una obra pòstuma, un Te Deum, perdut.

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

L'aparició del Lied a Alemanya i Àustria coincideix amb l'aparició dels concerts i vetllades musicals a les cases familiars de la burgesia naixent.

Escriptors com Goethe van fer poemes que van ser musicats per Corona Elisabeth Wilhelmine Schroeter (1751-1802), que va escriure dos volums de cançons, o Anna Amalia que va escriure dues òperes sobre els seus *librettos*. També Bettina Elisabeth von Arnim Brentano (1785-1859) va escriure cançons sobre versos del poeta.

Moltíssimes dones de l'aristocràcia i de la noblesa van escriure música per a veu -cançons, òperes- i també per a instruments, especialment per a violí i piano. Podem destacar Franziska Dorotea Lebrun (1756-1791) de l'Escola de Manheim, que va escriure sonates per a violí i clavecí, publicades a Londres, París, Offenbach, Manheim, Amsterdam i Berlín. La seva filla Sophie va ser concertista i compositora i les altres tres filles, Louise, Fanny i Violande, van també ser concertistes i compositoras, i també la seva neta Sophie, de manera que la família Lebrun va tenir quatre generacions de dones creadores en el camp de la música.

Annette von Droste-Hülchhoff (1797-1848) va fer investigació musical i va escriure lieder.

La princesa Maria Charlotte Amalie, duquesa de Sachsen-Gotha, molt considerada al seu temps, clavecinista i compositora, va escriure una simfonia per a deu instruments, variacions i obres profanes i sacres per a veu.

Maria Therese von Paradis (1759-1824), cega des dels tres anys, va ser una gran pianista, organista, cantant i compositora. Va fer concerts per tot Europa, va compondre algunes òperes, dos concerts per a piano i orquestra, i algunes peces per a orquestra de cambra, i Mozart, que la va admirar molt, li dedicà el concert per a piano i orquestra en si bemoll major (KV. 456). També Haydn li dedicà el segon concert per a clau en sol major.

Les seves obres musicals estan més a prop de Beethoven que de Mozart i tenen una dualitat comparable a la de molts compositors de la seva època més coneguts que ella. La ciutat de Viena li ha dedicat un carrer.

I sobretot destaca Marianne de Martínez (1744-1812), pianista, cantant i compositora vienesa. Va escriure misses, oratoris, cantates, concerts, sonates, etc. Va fundar una escola de cant a casa seva on a més es feien *soirées* musicals per les quals van passar els músics de la seva època com Mozart, Haydn i Beethoven.

La Tonkünstler Societät li encarregà un oratori, "Isaac, figura del Redemptor" el 1782, que es va interpretar amb orquestra gran i amb 200 cantants. Va ser membre de la restringida Accademia Filarnonica di Bologna. Avui és considerada per la crítica una de les figures capitals de la Viena del seu temps.

Al segle XIX moltes dones que arribaren a un alt grau de creativitat musical van sentir un autèntic disgust pel seu talent, van renunciar a extreure el que portaven a dintre, per no perjudicar l'activitat creadora dels homes del seu entorn familiar, es van auto-anul·lar. Un exemple és el de Clara Wieck-Schumann (1819-1896).

En aquest segle moltes dones compositoras foren artistes de concert que, com els virtuoses, escrivien música per demostrar les seves habilitats amb l'instrument. Algunes dones compositoras conegudes que estrenaren els seus propis treballs en públic foren Maria Szymanowska, Clara Wieck, Leopoldine Blahetka, Josephine Lang, Pauline Garcia Viardot, Louise Farrenc, Luise Adolpha Le Beau, i Agathe Backer-Grondal. Un nombre petit va compondre amb altres finalitats: per als estudiants, Louise Reichart;

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

per als concerts domèstics, Fanny Mendelssohn-Hensel; per a orquestres i companyies d'òpera, Louise Farrenc, Loïsa Puget, Louise Bertin.

Fanny Mendelssohn-Hensel (1805-1847) malgrat que va morir molt jove, va compondre més de 400 composicions entre les quals destaquen diversos cicles de Lieder amb textos de Goethe, Heine i els grans poetes del seu temps, a més de música per a piano (Das Jahr; lieder sense paraules), música de cambra (Sonata per a violoncel i piano, Trio per piano, violí i violoncel), música per a cor (Cantates, l'oratori "nach_Bildem der Bibel"), etc.

La seva música està molt influïda per l'estudi de Bach, igual que la del seu germà; però en planteja una de més gran originalitat i llibertat en les regles de composició de la seva època. Els seus manuscrits estan a Berlín, Düsseldorf i Oxford, i la Fundació Mendelssohn ha iniciat des de fa poc una recatologació i publicació de les seves obres, doncs moltes peces que passen per ser del seu germà avui s'està descobrint que són seves, i en d'altres n'és dubtosa la paternitat.

Maria Szymanovska (1789-1831) va ser la primera pianista polonesa que va obtenir fama internacional a l'Europa del seu temps. Va estudiar música a la seva Varsòvia natal i a París amb Cherubini. Va publicar obres per a piano incloent-hi nocturns, valsos i estudis, a més de cançons i música de cambra. Pianista de la cort de Sant Petersburg va rebre el títol de primera pianista. Va ser una de les primeres compositoras que va escriure concerts emprant les formes de dansa polonesa, Masurca i polonesa, i va desenvolupar un estil propi que després explotà el seu deixeble Frederic Chopin.

El final del s. XIX es caracteritza pel desenvolupament de la indústria i de les reformes socials. També és el moment de l'explosió del feminisme, sobretot a Anglaterra. Els diversos moviments feministes van culminar amb l'obtenció del vot per a les dones a Anglaterra el 1920. L'accés al control de la natalitat i la creixent industrialització van fer que les dones tinguessin menys fills, canviessin d'hàbits, disposessin de més temps per a elles, i iniciessin el procés de transformació en la «dona moderna». Prengueren consciència de la pròpia individualitat.

La dona compositora era principalment de la classe mitjana o alta, i d'un entorn familiar artístic, on per a aconseguir èxit era necessari l'encoratjament d'algun membre famós de l'entorn. Això marcava les dones de talent que encara eren vistes com una excepció respecte als homes.

Als conservatoris poques dones estudiaven composició, com Ethel Smyth o Lili Boulanger. A França es va donar un cas molt especial de gran riquesa de dones compositoras, formades al Conservatori de París i algunes guanyadores del famós *Prix de Rome*. Podem esmentar Maria Clémence (1830-1907), alumna de Saint-Saëns, que va compondre set òperes líriques, dues misses per a cor i orquestra, dos oratoris, una obertura i un concert per a oboè i orquestra que es va tocar a Amèrica. Cécile Chaminade (1857-1944), de l'alta classe mitjana, era amant de les arts. La família no la va deixar estudiar al conservatori i va ser formada amb professors particulars. Tanmateix va compondre unes 400 peces, de les quals unes 200 foren per a piano i unes 135 foren cançons, totes amb caràcter descriptiu i que capten l'esperit de la *belle époque*. De molt èxit i popularitat en el seu dia va ser oblidada en ser considerada compositora de peces de Saló.

També alumna de Saint-Saëns i de Cesar Frank va ser Augusta Holmès (1847-1903). I, finalment, adjuntem una bibliografia en relació amb les dones compositoras que, nascudes en el segle XX, són tantes que mereixen un article especial per a elles soles, així com també les altres compositoras conegudes i reconegudes en el seu temps, que per manca d'espai no hem pogut anomenar.

BIBLIOGRAFIA

Autors diversos, 8º *Congreso internacional de mujeres en la música. La otra historia de la música*, Bilbao, 1992.

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

Autors diversos, *Gubaidulina*, E.D.T. Edizioni di Torino, 1991.

Autors diversos, *Women and Music*, Heresies #10.

Autors diversos, *Women in Music*, Ed. Carol Neuls-Bates, Harper & Row, Nova York, 1982.

Adkins Chiti, Patricia, *Las Mujeres en la Música*, Alianza Música, Madrid 1995.

Bofill, Anna: Montagut, Ma Cinta. *Les Compositores en la Historia de la Música*, ed. USTEC. Barcelona 1996.

Briscoe, James R., *Historical Anthology of music by women*. Indiana University Press, 1987.

Cessac, Catherine, *Elisabeth Jacquet de la Guerre*. Actes Sud, Paris, 1995.

Cohen. Aaron, *International Encyclopedia of women Composers*, Nova York. 1987.

Franco-Lao, Maria, *Música Bruja*. Icaria, Barcelona, 1980.

Lefebvre, Marie-Thérèse. *La creation musicale des femmes au Quebec*, Quebec, 1991.

Mc Clary, Susan. *Feminine Endings, Music, Gender & Sexuality*, University of Minnesota Press. 1991.

Olivier, Antje. *Weingartz, Karin. Komponistinnen von A-Z*, Tokkata Verlag. Dusseldorf, 1988.

Olivier/ Braun. *Komponistinnen aus 800 Jahren*. ed. Sequentia-Verlag. Essen 1996.

Pendle, Karin. *Women in Music*, Indiana University Press, 1991.

Pugh, Aelwin. *Women in Music*. Cambridge University Press, 1991.

Reich, Nancy B. Clara Schumann. *St. Edmundsbury Press*, Cornell University, 1985.

The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Macmilland. Londres, 1980 (20 volums).

The New Grove Dictionary of Women Composers. Macmilland Press, Londres, 1994.

Tillard Françoise, *Fanny Mendelssohn*, Pierre Belfond, Paris, 1992.

(Article publicat a la revista anual *Música d'Ara*, volum núm. 1 (1998) de l'Associació Catalana de Compositors)

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

A més d'aquest article hi ha compositores actuals que s'han interessat per les dones compositores de tots els temps, investigant-les i estudiant-les. Així, en l'entrevista que a continuació transcrivim, **Mónica Pons**, *pianista, compositora i investigadora*, expressa com va sorgir el seu interès per l'estudi i la investigació de les dones compositores de tots els temps, explicant amb aquestes paraules com s'inicia en aquest procés de fer visible allò que és evident, intentant fer justícia cultural:

-”Quan ja tenia 31 anys em vaig asseure al piano, i em vaig dir: ¿Però les dones no han compost mai res? I a partir d'aquesta pregunta vaig començar a investigar. Estem parlant de l'any 1993-94. Va ser una recerca que vaig iniciar sola, amb el meu esforç, sense ajuts institucionals i en aquest sentit puc dir que sóc pionera en aquest camp. Més tard han anat sortint altres dones que han investigat en altres instruments. Jo em vaig centrar en les obres per a piano. De resultes d'aquesta feina de recerca em vaig trobar amb un món de més de 6.000 compositores que havien existit però les seves obres havien quedat en l'oblit, amagades. Des d'Eneduhana (2.500 aC) a Mesopotàmia, passant, per Hildegard von Bingen, abadessa del segle XII d'Alemanya, gran música intel·lectual. El fet de musicar ha estat sempre una acció entre homes i dones, és clar que parlem de les dones que eren cultes, en el cas de la música dita culta o clàssica... però en canvi només els homes han passat a la història.

En un disc, vaig recollir les que al meu entendre eren més significatives. El CD *Compositio* conté una recopilació d'obres de compositores des del s. XVII al XX, per a piano sol, que interpreto jo mateixa. Una clàssica, Elisabeth Jaquette de la Guerre, l'altra entre barroca i entrant en el classicisme, Marianna Martínez, a qui Mozart va dedicar una sonata, i va ser una dona molt considerada musicalment en la seva època. Amb Fanny Mendelssohn, ja entrem en el romanticisme. Germana del tant conegut Felix Mendelssohn, no va tenir el reconeixement d'aquest. Una altra és Clara Wieck, (cognom de soltera) després Clara Schumann, de la qual toco les Variacions op. 20 en Fa# Menor. Fixem-nos en els vincles familiars, Fanny amb el germà molt conegut; Clara, amb el marit, quan ella era a la vegada una gran pianista i compositora, però a l'època semblava que la composició, com tantes altres coses, no era per a les dones. Louise Farrenc, que a França en el període del romanticisme va fer una gran labor juntament amb el seu marit, de recuperació d'obres antigues per a piano”

És interessant i suggeridor veure, a través d'aquesta entrevista, com el fet de fer visible el paper d'aquestes dones ens convida a la investigació. Mónica Pons entra en la investigació de gènere com un neguit per donar a conèixer a les dones compositores i així fer justícia amb la seua pròpia música. Aquests són exemples que, entre d'altres noms i en diferents camps, s'han rescatat d'aquest passat i present musical tant recent, que és el nostre.

Ajuntament de Sagunt Departament de Cultura Universitat Popular

AQUEST 8 DE MARÇ VA PER TU,

MATILDE SALVADOR... és referent i model d'una actitud cívica escaient i una obra artística imponent

Apropar a l'alumnat i al professorat de la Universitat Popular la figura d'aquesta dona, d'aquesta personalitat de la cultura, és tot un goig...

- *“La condició de ser dona i la d’haver nascut a Castelló han marcat la meua vida i la meua obra. No es comprèn la meua producció musical i pictòrica sense aquests lligams”.*

Matilde Salvador

Matilde Salvador (Castelló de la Plana, 1918-2007), referent de la nostra cultura destacà com a gran compositora, una figura indiscutible en un terreny tant aparentment masculí com el de la composició musical. Musicà poemes d'autors com Bernat Artolà, Salvador Espriu o Miquel Costa i Llovera. En la seua producció destaca també la lírica –fou la primera dona que aconseguí estrenar una òpera en el Liceu de Barcelona-. En el seu treball simfònic són molt rellevants els ballets. També va compondre música religiosa.

Filla del violinista Josep Salvador i germana de la violinista Josefina Salvador, Matilde estudià piano amb la seua tia, Joaquina Segarra, i composició amb Vicent Asencio, qui posteriorment es convertiria en el seu marit. En 1933 estrenà la seua primera obra, *Com és la Lluna*, i en 1937 el Consell Valencià de Cultura li atorgà el Premi Musical del País Valencià per *Tres Cançons valencianes*. Obtingué el títol de piano en el Conservatori de Música de València en 1936, on posteriorment revalidaria amb els estudis de composició.

A més d'aquesta vessant de compositora, també destacà com a pintora de vidre, com a mestra i com a persona compromesa amb la llengua i amb el seu poble.

Matilde Salvador adquireix un relleu excepcional en conjuminar una obra musical plàstica, sòlida i valuosa amb un posicionament social compromès i profund.

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

LA SEUA OBRA

Com pot ser que no la conega tot el món...?

Entre la seua producció simfònica destaquen els ballets *El segoviano esquivo* (1953) i *El sortilegio de la luna*, de 1954. També és autora de les òperes *La filla del Rei Barbut* (1943, estrenada a Castelló de la Plana), basada en *Tombatossals* de Josep Pascual Tirado, i *Vinatea*, que recrea un episodi de la *Crònica de Pere el Cerimoniós*, amb text de Xavier Casp. Aquesta darrera es l'única òpera estrenada per una dona al Gran Teatre del Liceu de Barcelona; l'estrena va tenir lloc l'any 1974.

Va compondre també música religiosa com *Missa de Lledó*, en honor a la Mare de Déu del Lledó, patrona de la ciutat de Castelló de Plana, i la *Missa de Perot*, així com la cantata *Les hores*.

Va desenvolupar una relació afectiva especial amb la cultura de l'Alguer, i va dedicar diverses obres a aquesta ciutat sarda de parla catalana.

Tant Matilde Salvador com el seu espòs segueixen en un principi la línia estètica del darrer Manuel de Falla, és a dir, el neoclassicisme de *El Retablo de Maese Pedro* i el *Concert per a clavecí*, influència que és particularment evident, en el cas de M. Salvador, en la seua òpera *La filla del Rei Barbut*. Malgrat haver-hi una comunitat estètica, cada membre del matrimoni va mantenir la seua línia personal.

LES OBRES

Piano

- 1935 *Campanas*
- 1937 *Danza de la luna* (de *Romance de la luna*) (fora de catàleg)
- 1937 *Danza del niño mirando a la luna* (de *Romance de la luna*) (fora de catàleg)
- 1946 *Planyívola* (fora de catàleg)
- 1954 *Judas* (fora de catàleg)

Vocal

- 1935 *Canción de atardecer*, per a veu i piano (de Set cançons) (fora de catàleg)
- 1935 *Cuentan que la rosa*, per a veu i piano (de Set cançons) (fora de catàleg)
- 1935 *Nana*, per a veu i piano (de Vuit cançons) (fora de catàleg)
- 1936 *El amor y la llama* per a veu i piano (de Set cançons) (fora de catàleg)
- 1937 *Tres cançons valencianes*, per a veu i piano (existeix en versió orquestral realitzada per Vicent Asencio)
  - *Cançó alegre*
  - *Cançó de recança*
  - *Cançó d'amor* (fora de catàleg)
- 1939 *Alba lírica*, cicle de cançons per a veu i piano (1936-1939) (de la segona i la tercera existeix versió per a veu i guitarra)
  - *Canción, Llanto*
  - *Canción de cuna*
  - *Nostalgia*
  - *Cantar de enamorada*
  - *Alamillos verdes*
- 1939 *Como esa agua*, per a veu i piano (de Set cançons) (fora de catàleg)
- 1939 *De los álamos vengo*, per a veu i piano (de *Tonadas antiguas*) (fora de catàleg)

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

- 1939 *Seis canciones españolas*, cicle de cançons per a veu i piano (de la número 4 existeix versió per a violí i piano, i de la número 6 versió per a veu i orquestra)
  - *Castellana*
  - *Gallega*
  - *Asturiana*
  - *Andaluza*
  - *Zamorana*
  - *Valenciana*
- 1940 *¡Adiós!*, per a veu i piano (de Set cançons) (fora de catàleg)
- 1940 *Caminante*, per a veu i piano (de Set cançons) (fora de catàleg)
- 1942 *El padre Lucas*, per a veu i piano (de Set cançons) (fora de catàleg)
- 1942 *Set cançons*, cicle per a veu i piano (1935-1942), títols ja indicats en el seu any de composició (fora de catàleg)
- 1943 *Una veu*, per a veu i piano (fora de catàleg)
- 1945 *Ai! Que no n'era*, per a veu i piano (de *Tonadas antiguas*) (fora de catàleg)
- 1945 *Bona nit!*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1945 *Cançó alegre*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1945 *Cançó fetillera*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1945 *Tonadas antiguas*, cicle de tres cançons per a veu i piano, títols ja indicats en el seu any de composició (fora de catàleg)
- 1945 *Tres morillas*, per a veu i piano (de *Tonadas antiguas*) (fora de catàleg) (existeix versió per a cor a quatre veus mixtes)
- 1946 *Balada* per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*); existeix versió per a veu i orquestra
- 1946 *Canción de vela* per a veu i piano; existeix versió per a veu i orquestra
- 1946 *La loba*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*); existeix versió per a veu i orquestra (de Tres nanas)
- 1946 *La señora luna*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*); existeix versió per a veu i orquestra (de Tres nanas)
- 1946 *Por los caminitos*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*); existeix versió per a veu i orquestra (de Tres nanas)
- 1947 *Recança*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1947 *Tres nanas*, per a veu i piano; títols ja indicats en el seu any de composició
- 1947 *Cancioncilla*, per a veu i piano (de *Cancionero de la enamorada*); existeix versió per a veu i orquestra
- 1947 *Morena me llama*, per a veu i guitarra (de *Endechas y cantares de Sepharad*); existeix versió per a veu i piano
- 1948 *Arietas de Primavera* cicle de cançons per a veu i piano
- 1948 *Baladilla del pastor* per a veu i piano; per a veu i orquestra
- 1948 *Canciones de nana y desvelo* cicle per a veu i piano
  - *Desvelo ante el agua*; existeix versió per a veu i orquestra i per a veu i guitarra
  - *Desvelo de la madre*; existeix versió per a veu i orquestra
  - *Desvelo del mar*; existeix versió per a veu i orquestra
  - *Nana de la Virgen*; existeix versió per a veu i orquestra
  - *Nana del mar*; existeix versió per a veu i orquestra i per a veu i guitarra
  - *Nana del sueño*; existeix versió per a veu i orquestra
- 1948 *El río feliz* per a veu i piano (de *Arietas de Primavera*); existeix versió per a veu i orquestra i per a veu i guitarra
- 1948 *Presentimiento* per a veu i piano (de *Cancionero de la enamorada*); existeix versió per a veu i orquestra
- 1948 *Clam* per a veu i piano (fora de catàleg)
- 1948 *Tú entre los lirios* per a veu i piano i per a veu i orquestra
- 1948 *Villancico del pescador de truchas*, per a veu i piano i per a veu i orquestra
- 1949 *Ala del silencio*, per a veu i piano (de *Aires de cançó*)

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

- 1950 *Tres canciones marineras*, per a veu i piano
  - *Coplilla del marinero*
  - *El milagro*
  - *Yo en el fondo del mar* (de *Homenaje a la poesía femenina de América*); existeix versió per a veu i orquestra
- 1951 *Dame la mano*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*)
- 1951 *El cazador*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*)
- 1951 *La barca milagrosa*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*)
- 1951 *Mayo*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*)
- 1951 *Seguridad*, per a veu i piano (fora de catàleg)
- 1951 *Vida-garfio*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*)
- 1952 *En donde tejemos la ronda*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*)
- 1952 *Estío seco*, per a veu i piano
- 1954 *El divino amor*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*)
- 1955 *Cancionero de la enamorada*, cicle de cançons per a veu i piano (1947-1955) (dels números 1 i 4 existeix versió per a veu i orquestra)
  - *Presentimiento*
  - *Rapto*
  - *Nostalgia*
  - *Cancioncilla*
- 1955 *Tonadilla y danza sefardí*, per a veu, piano i tabal (fora de catàleg)
- 1955 *Villancico*, per a veu i piano (fora de catàleg)
- 1956 *Homenaje a la poesía femenina de América*, cicle de tretze cançons (1946-1956); títols indicats en l'any de composició amb les versions, si escau
- 1956 *Vidalita y danza criolla*, per a veu i piano (fora de catàleg)
- 1956 *Una enredadera*, per a veu i piano (de *Homenaje a la poesía femenina de América*)
- 1958 *Eu en ti*, per a veu i piano (de *Canciones sobre poetas orensanos*)
- 1960 *Endecha*, per a veu i guitarra (de *Endechas y cantares de Sepharad*); hi ha versió per a veu i piano
- 1960 *Yo me levantí un lunes*, per a veu i guitarra (de *Endechas y cantares de Sepharad*); hi ha versió per a veu i piano
- 1963 *A la vora, voreta*, per a veu i piano (de *Aires de cançó*)
- 1963 *Abans, amor*, per a veu i piano (de *Aires de cançó*)
- 1963 *Ara que vens*, per a veu i piano (de *Quatre cançons*)
- 1963 *Jo faria*, per a veu i piano (de *Aires de cançó*)
- 1963 *Juguem a jugar*, per a veu i piano (de *Aires de cançó*)
- 1963 *Per a mi la nit, Senyor*, per a veu i piano (de *Quatre cançons*)
- 1963 *Si algún dia vols cantar*, per a veu i piano (de *Aires de cançó*); existeix versió per a veu i orquestra
- 1964 *Aires de cançó* cicle de cançons per a veu i piano (1949-1964); títols indicats en l'any de composició
- 1964 *Blava rosa* per a veu i piano (de *Aires de cançó*)
- 1964 *Cançó del xocorroc*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1964 *Cançoneta d'abril*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1964 *Els ulls*, per a veu i piano (de *Quatre cançons*)
- 1964 *Eriçó*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1964 *Escampadissa*, per a veu i piano (de *Quatre cançons*)
- 1964 *Jocs d'aigua*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1964 *Maror*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1964 *Nadala*, per a veu i piano (de *Planys, cançons i una nadala*)
- 1964 *Planys, cançons i una nadala*, cicle de cançons (1945-1964) per a veu i piano, títols indicats en l'any de composició

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

- 1964 *Perfum*, per a veu i piano (fora de catàleg)
- 1964 *Quatre cançons* cicle de cançons per a veu i piano, títols indicats en l'any de composició
- 1964 *Recer*, per a veu i piano (fora de catàleg)
- 1966 *Cantiga antiga*, per a veu i piano (de *Canciones sobre poetas orensanos*)
- 1966 *Canciones sobre poetas orensanos* cicle de dues cançons (1958-1966) per a veu i piano, títols indicats en l'any de composició
- 1967 *Canción del domingo*, per a veu i piano (de *Canciones infantiles*)
- 1967 *Canción del xilofón*, per a veu i piano (de *Canciones infantiles*)
- 1967 *Elefante perdido* per a veu i piano (de *Canciones infantiles*); existeix versió per a veu solista, cor de veus blanques, celesta, joc de timbres i piano: també hi ha versió per a cor de veus iguals i per a cor de dues veus infantils
- 1967 *El ciempies descalzo*, per a veu i piano (de *Canciones infantiles*); existeix versió per a veu solista, cor de veus blanques, celesta, joc de timbres i piano: també hi ha versió per a cor de veus iguals
- 1967 *El grillo*, per a veu i piano (de *Canciones infantiles*); existeix versió per a veu solista, cor de veus blanques, celesta, joc de timbres i piano: també hi ha versió per a cor de veus iguals
- 1967 *El puente*, per a veu i piano (de *Canciones infantiles*); existeix versió per a veu solista, cor de veus blanques, celesta, joc de timbres i piano: també hi ha versió per a cor de veus iguals
- 1967 *El sapo cantor*, per a veu i piano (de *Canciones infantiles*); hi ha versió per a cor de tres veus iguals
- 1967 *La gallina presumida*, per a veu i piano (de *Canciones infantiles*); hi ha versió per a cor de tres veus iguals
- 1967 *Sirenita*, per a veu i piano (de *Canciones infantiles*); existeix versió per a veu solista, cor de veus blanques, celesta, joc de timbres i piano
- 1969 *A la una*, per a veu i guitarra (de *Endechas y cantares de Sepharad*)
- 1970 *Avrideme, galanica*, per a veu i guitarra (de *Endechas y cantares de Sepharad*)
- 1971 *Arvolicos d'almendra*, per a veu i guitarra (de *Endechas y cantares de Sepharad*)
- 1971 *Nana del osito*, per a veu i piano (de *Canciones infantiles*); hi ha versió per a cor de tres veus iguals
- 1971 *Canciones infantiles*, cicle per a veu i piano (1967-1971); títols indicats en el seu any de composició
- 1971 *Los bilblicos*, per a veu i guitarra (de *Endechas y cantares de Sepharad*)
- 1972 *Mujeres de Jerusalem*, per a veu i conjunt instrumental
- 1974 *Villancico de Las Palmas*, per a veu i piano; existeix versió per a veu i conjunt instrumental
- 1975 *Cervantinas*, cicle de cançons per a veu i piano
  - *Ronda de San Juan*
  - *Marinero soy de amor*
  - *La inutil guarda*
  - *Un soneto*
  - *El papel morisco*
  - *Villancico Trastocado*
  - *Canto a los ojos*
  - *Loa a Valencia*
  - *La puerta florida*
  - *Cantarcillo burlesco*
- 1979 *Cantar de amanecida*, per a veu i guitarra (de *Endechas y cantares de Sepharad*)
- 1979 *Cantar de marinero*, per a veu i guitarra (de *Endechas y cantares de Sepharad*)
- 1979 *Endechas y cantares de Sepharad*, cicle de cançons per a veu i guitarra (1974-1979); els títols s'indiquen en l'any de composició
- 1982 *Cinc cançons de bres*, cicle de cançons per a veu i piano (1945-1982)
  - *Les campanes*
  - *La llar*
  - *Mareta*

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

- *Tan tarantan*
- *Dorm!*
- 1985 *Cants al capvespre*, cicle de cançons per a veu i piano
  - *Novembre*
  - *Paisatge nocturn*
  - *Encara una vegada*
  - *Vent de Ponent*
  - *Pels camins del silenci*
  - *Profunds meandres del no-res*
  - *Quan m'acomiaré de tu*
- 1986 *Calma de mar*, per a veu i piano
- 1986 *Canturel·les de mare*, cicle de cançons per a veu i piano
  - *Per adormir el grumet*
  - *El moro Muça*
  - *Ninc nanc*
  - *La cuca fera*
  - *El voladoret*
- 1986 *Desig*, per a veu i piano
- 1988 *Cantilenes del Roselló*, cicle de cançons per a veu i piano (1987-1988)
  - *El desig*
  - *Es el maig*
  - *La Primavera*
  - *Els cant d'ocells*
  - *Tres roses*
  - *A la font gelada*
- 1988 *Els Asfòdels*, cicle de cançons per a veu i piano (1986-1988)
  - *Els asfòdels*
  - *El temps*
  - *Miratge de la tarda*
  - *La cambra*
  - *Enllà de l'origen*
  - *Anhel*
  - *Petit retaule d'amor*
- 1988 *Per a ninar-te*, per a veu i piano
- 1995 *Ram de núvia*, per a veu i orquestra de corda; existeix versió per a veu i piano
- 1997 *Flor de taronger*, per a veu i orquestra de corda; existeix versió per a veu i piano
- 1997 *Nupcial*, per a veu i orquestra de corda; existeix versió per a veu i piano
- 1997 *L'amor Somniat*, per a veu i piano
- 1998 *Canastrell*, per a veu i piano

Coral

- 1933 *Com és la lluna* per a cor mixt a sis veus (fora de catàleg)
- 1947 *Plany per la mort de Falla* Cantata per a baríton solista, cor mixt i orquestra
- 1962 *Ay! Fortuna* per a cor a quatre veus greus (de *El villano en su rincón*)
- 1962 *Las avellanicas* per a cor de tres veus iguals (de *El villano en su rincón*)
- 1964 *Nadala joiosa*, per a cor a quatre veus mixtes. Existeix versió per a cor de tres veus iguals i per a veu i piano, pertany al cicle *Planys, cançons i una nadala*
- 1966 *Missa de Lledó*, per a cor mixt i conjunt instrumental; també existeix versió per a cor mixt i orgue
- 1966 *Vent d'octubre*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1967 *Campana* per a cor a quatre veus mixtes (fora de catàleg)
- 1967 *Canciones populares infantiles* per a cor de veus blanques al uníson o a dues veus i conjunt instrumental Orff (fora de catàleg)

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

- 1967 *Cantata de l'ocell*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1968 *Nadala de la crida*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1968 *Nadala de les abelles*, per a cor a quatre veus mixtes; també hi ha versió per a cor de tres veus iguals
- 1969 *Cançons per a la nit*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1969 *Nadala constant*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1969 *Nadala tendra*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1970 *Cançoneta*, per a cor de tres veus iguals
- 1970 *Campanitas de Belén*, per a cor a quatre veus mixtes; també hi ha versió per a cor de tres veus iguals
- 1970 *Viento, voz, álamo* per a cor a quatre veus mixtes
- 1971 *Nadala de les esquelles*, per a cor de tres veus iguals
- 1972 *Nadala de la nit-dia*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1973 *Davall vostre mantell*, per a cor a l'uníson i orgue
- 1974 *Les hores*, cantata per a baríton, cor mixt i orquestra
- 1975 *Galania*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1975 *Nadala de l'amistat*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1976 *Al-leluia*, per a cor a quatre veus mixtes, pertany a la representació escènica del *Betlem de la Pigà*; també existeix la versió per a cor a quatre veus iguals.
- 1976 *Prec de Nadal*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1976 *Cançoneta de la lluna*, per a cor de tres veus iguals; com a peça per a cor a quatre veus mixtes pertany a l'obra *Els dotze estels*
- 1976 *Convocatòria*, per a cor a quatre veus mixtes (de *Tres poemes de Tagore*)
- 1976 *Invitació*, per a cor a quatre veus mixtes (de *Tres poemes de Tagore*)
- 1976 *Nadala dels xiquets*, per a cor a tres veus iguals
- 1976 *Nadala primerenca*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1976 *Vaixells de paper*, per a cor a quatre veus mixtes (de *Tres poemes de Tagore*); també en versió per a cor de tres veus iguals
- 1978 *Nadala dels codonys*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1979 *Nadala del desert*, per a cor a quatre veus mixtes, sobre text de Miquel Peris
- 1979 *Nadala dels mariners*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1980 *Cançoneta per a Paula*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1980 *Endreça*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1980 *Invocació a la Mare de Déu de Lledó*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1980 *Missa de Perot*, per a cor mixt, flauta, oboè i corda
- 1980 *Tres cançons corals*, per a cor a quatre veus mixtes (Fora de catàleg)
- 1981 *Albada*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1981 *Cançoneta per a Berta*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1981 *Crit de la terra*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1981 *Do de l'amor*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1981 *Dorm-te nina roseta*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1981 *Invocacions*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1981 *La cançó de l'arbre*, adaptació per a cor a quatre veus mixtes de l'obra original de Gaietà Huguet i Vicent Ripollés, per a cor unisonal de xiquets i piano
- 1981 *Nin, ninet*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1981 *Salve*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1981 *Seguidilles madaleneres*, per a cor unisonal i rondalla
- 1982 *Xaranga marinera*, per a cor unisonal i conjunt
- 1982 *Nadala garrida*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1982 *Salve gojosa*, per a cor a quatre veus mixtes, sobre text de Manuel Villarreal
- 1983 *Nadala cordial*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1983 *Nadala del lliur*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1983 *Marxa festera*, per a dues [dolçaines](#), cor a dues veus, guitarra i tabal

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

- 1984 *Cant a la terra nativa*, Cantata per a baríton solista, cor mixt i conjunt instrumental, sobre text de [Rafael Caria](#)
- 1984 *Càntic de les creatures*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1984 *Gènesi*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1984 *Goigs en lloança del gloriós San Francesc de la Font*, per a cor a l'uníson i orgue
- 1984 *Gota de rosada*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1984 *Precs*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*) Traspàs per a cor a quatre veus mixtes
- 1984 *Verge aimia*, per a cor a quatre veus mixtes (d'*Els dotze estels*)
- 1985 *Deixeu la terra*, per a cor a quatre veus mixtes, sobre text de Jacint Heredia
- 1985 *Goigs en lloança del gloriós Sant Blai*, per a cor a l'uníson i orgue
- 1985 *Nadal a l'Alguer*, per a cor a quatre veus mixtes, sobre text de [Rafael Caria](#)
- 1985 *O sacrum convivium*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1985 *Sento la mar*, per a cor a quatre veus mixtes (de Tríptic de l'Alguer)
- 1985 *Sóc alguerès*, per a cor a quatre veus mixtes (de Tríptic de l'Alguer)
- 1985 *Terra mia*, per a cor a quatre veus mixtes (de Tríptic de l'Alguer)
- 1986 *Cantarella*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1986 *El roure de Serrabona*, per a cor a quatre veus mixtes (de *Cinc sardanes vegetals*) sobre text de [Josep Sebastià Pons](#)
- 1986 *La carrasca de Culla*, per a cor a quatre veus mixtes (de *Cinc sardanes vegetals*) sobre text de [Miquel Peris i Segarra](#)
- 1986 *Missa humil*, per a cor a quatre veus mixtes i orgue
- 1986 *Nadal*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1986 *Nadal al Roselló*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1986 *Xiprers de Sinera*, per a cor a quatre veus mixtes (de *Cinc sardanes vegetals*) sobre text de [Salvador Espriu](#)
- 1987 *El pi de Formentor*, per a cor a quatre veus mixtes (de *Cinc sardanes vegetals*) sobre text de [Miquel Costa i Llobera](#)
- 1987 *Oliveres d l'Alguer*, per a cor a quatre veus mixtes (de *Cinc sardanes vegetals*) sobre text de [Rafael Caria](#)
- 1988 *Cançó de bressol*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1988 *Nadala de l'ermita*, per a cor a quatre veus mixtes, sobre text de Jacint Heredia
- 1993 *Salve al Mas del Nabero*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1995 *Missa per l'amistat*, per a cor a quatre veus mixtes i orgue; existeix versió de veus mixtes i conjunt instrumental
- 1996 *L'arpa de tres cordes*, per a cor a quatre veus mixtes
- 1997 *Epitalami*, per a cor a quatre veus mixtes i flauta
- 1999 *Epitalami II*, per a cor a quatre veus mixtes i flauta
- 1999 *La famosa representació de La Asunción de Nuestra Señora a los Cielos*, per a soprano, cor mixt, arpa i violoncel

Música de cambra i instrumental

- 1930 *Piezas de mi infancia*, col·lecció de disset peces per a violí i piano i quatre peces per a piano sol (fora de catàleg)
- 1945 *Marxa de la ciutat*, per a conjunt instrumental de metalls i timbal; existeix versió per a quatre dolçaines i tabal i per a quartet de corda
- 1980 *Dansa*, adaptació per a guitarra de l'obra original de [Vicent Asencio](#) per a piano
- 1987 *Vers a Lledó*, per a orgue
- 1988 *Tocates i danses en estil popular*, per a dolçaina i tabal
- 1989 *Homenatge a Mistral*, per a guitarra
- 1994 *Tocata per a Tractat d'Almirra*, per a dolçaina i tabal
- 1994 *Tocates i danses en estil popular*, per a dolçaina i tabal

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

Orquestra

- 1935 *Serenata medieval* per a orquestra de corda (fora de catàleg)
- 1937 *Romance de la luna*, Ballet (fora de catàleg)
- 1940 *Marxa del Rei Barbut* (existeix versió per a piano i per a banda de música, aquesta darrera obra de Josep Ferriz)
- 1953 *El segoviano esquivo*, Ballet
- 1954 *Sortilegio de la luna*, Ballet
- 1956 *Blancanieve*, Ballet
- 1958 *El ruiseñor y la rosa*, Ballet

Òpera

- 1941 *La filla del Rei Barbut*, Òpera bufa. Estrenada a Castelló de la Plana amb motiu de les Festes de la Magdalena l'any 1943.
- 1948 *Retablo de Navidad*, cantata escènica
- 1973 *Vinatea*, Òpera - llibret: Xavier Casp - orquestració en col·laboració amb Vicent Asencio. Estrenada al Gran Teatre del Liceu de Barcelona el 19 de gener de 1974.
- 1979 *Betlem de la Pigà*, representació escènica

Música incidental

- 1950 *La enamorada del Rey*
- 1950 *Las mocedades del Cid*
  - Romance “por ganar a Calahorra”
  - Romance de las bodas
- 1961 *El anzuelo de Fenisa*
- 1962 *El villano en su rincón*
- 1962 *Entremeses de Cervantes*
- 1962 *La viuda valenciana*
- 1966 *El lago y la corza*
- 1972 *Auto de los Cantares*

Distincions

- 1945 Marxa de la Ciutat de Castelló, adoptada com a himne oficial el 1987
- 1964 Premi Joan Senent per *Planys, cançons i una nadala*.
- 1967 Premi Joaquín Rodrigo de composició coral per *Cantada de l'ocell*
- 1973 Premi Joaquín Rodrigo de composició coral per *Viento, voz, álamo*
- 1979 Premi de Música Ciutat de Castelló per Cançoner de la Ciutat i terme de Castelló
- 1979 Colós del País Valencià
- 1984 Premi d'actuació cívica catalana de la Fundació Jaume I de Barcelona
- 1988 Inauguració del Centre Cultural Matilde Salvador d'Aldaia (València)
- 1989 L'Ajuntament de Benicàssim li dedica un carrer
- 1993 Premi Senyera de Jaume I de la Comissió Cívica Jaume I de Castelló
- 1993 Miquelet d'Honor de la Societat Coral el Micalet de València.
- 1995 La Akademia Cantos et Fidis de L'Alguer (Sardenya-Itàlia) posa al seu cor el nom de *Cor Matilde Salvador*
- 1996 Valenciana de l'Any de la Fundació Huguet de Castelló
- 1997 Distinció al Mèrit Cultural de la Generalitat Valenciana
- 1998 L'Ajuntament d'Onda li dedica un carrer
- 1998 Medalla d'Or de la Universitat Jaume I

Ajuntament de Sagunt

Departament de Cultura

Universitat Popular

- 2001 Medalla d'Or de la Universitat de València
- 2004 Dona de l'any de Castelló de la Plana
- 2005 Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya

Referències

1. Font: Diari *Mediterráneo* de Castelló, 9 de març de 2004. Declaracions amb ocasió del lliurament de la distinció com *Dona de l'Any de Castelló*.

Bibliografia

- Bernardo Adam Ferrero *Músicos Valencianos*. Ed. Proip, SA, 1988. València.
- Diversos Autors *Historia de la Música de la Comunidad Valenciana*. Editorial Prensa Valenciana, SA, 1992.
- Diversos Autors *Matilde Salvador*. Editorial SAÓ, 2000. València.
- Rosa Solbes: *Matilde Salvador. Converses amb una compositora apassionada*. Tàndem Edicions, 2007. València.

De dones compositoras, n'hi ha hagut moltes al llarg de la història, però bona part del seu treball no va arribar a ser publicat o va restar en l'oblit després de la seua mort.

Amb aquest dossier volem retre un homenatge a aquestes i a tantes altres dones que, malgrat les dificultats i els entrebancs, van dedicar la vida a la composició musical.